

TÜRKÇE VE RUMCADA BENZER ATASÖZLERİ

Common Proverbs in Turkish and Greek

Mahmut İSLAMOĞLU*, Şevket ÖZNER**

Özet: Günümüzde sayısı iki yüz elli milyonu aşan Türk ulusunun Türkçesinde dil özellikleri son derece ilginçtir. Bu dil sayesinde ki ulusumuz her zaman bütünlüğünü korumuştur. Aynı kökten geldiğimizin en bariz örnekleri, dilimizin çeşitli ortak yanları bu sayede yaratılmış ve sayısız eserlerde kendini açıkça belli etmiştir. Orta Asya'dan Anadolu'ya ve oradan da yüzyıllar önce Kıbrıs adasına yerleşen atalarımızın dili sayesinde bugünlere ulaştığımızı söylersek abartmış olmayız. Dil, ulusları ulus yapan en önemli etkidir. Dilini yitiren ulusların diğer uluslararası eriyip yok oldukları gerçeği ortadadır. Kıbrıs'ta yüzyıllarca egemen olan ulusumuz diğer etkiler yanında Ada halklarını diliyle de etkilemiş ve bu etkiler günümüze kadar sürüp gelmiştir. Özellikle günümüzde Helen olduklarını zanneden, lâkin Helence değil, Rumca konuşan yerlileri öylesine etkilemiştir ki kullandıkları binlerce sözcüğün kendilerine ait olmadığını farkında bile olmadan günlük yaşamlarında onlara bol bol yer verdikleri görülür. Kullanmış oldukları yüzlerce, hatta binlerce Türkçe sözcüğe ek olarak pek çok Türkçe deyim ve atasözünün de hâlâ yaygın olarak kullanıldığı ve yazıldığı görülmektedir. Bu bağlamda adada yaşayan Kıbrıslı Türkler ve Rumlar yüzyıllar boyunca hemen her konuda birbirlerinden etkilenmişler, etkilemişler. Böylece kendilerine has bir ada kültürü oluşturmanın yanında, buldukları konumu açısından, geçmiş uygarlıklardan da birçok ekin sel malzemeyi kendi harslarına katarak bir Ada kültürü yaşamışlardır.

Bizler bu çalışmamızda Rumca kaynaklardan yararlanarak derlediğimiz benzeşen atasözlerinden örnekler sunmaya çalıştık. Bu örneklerden de çok çarpıcı olan yetmiş kadarını vermekle yetindik.

Anahtar kelimeler: Kıbrıs, Türkçe, Kıbrıs Rumcası, Atasözleri.

Abstract: Turkish is one of the oldest languages in the world and it is spoken by over two hundred and fifty million people who live in a geographical area that spread from Siberia in Asia to the shores of Europe on the Atlantic. Germany, for instance, is home to a few million Turkish immigrants. As a consequence of their shared language the people of mainland Turkey and the majority of the people in the independent Turkic states in Central Asia as well as the Turks who live in different European countries have maintained close ties with each other while the universal use of the Turkish language also enabled them to create a collective culture and literature.

It is a well known fact that many peoples who failed to keep their languages alive did not

* Dr. Araştırmacı-Yazar.

** Yrd.Doç.Dr. Yakın Doğu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

survive and in time were absorbed or assimilated by more dominant powers. The ancestors of the present Turkish population in Cyprus first arrived in 1571 and throughout Ottoman rule, being the language of the sovereign, Turkish was never seriously threatened by local languages, including Greek, which was the tongue of the majority of the population. On the contrary, Turkish had an overbearing effect on the “mother tongues” of the local people; which influence is still very evident today.

Although Greek Cypriots describe themselves as the descendants of the Mycaenean Greeks, hence as “Hellens”, they speak a Cypriot-Greek dialect which the Greeks from the mainland find hard to understand. Owing to the strong influence of the Turkish language the local Greek dialect still possesses a rich vocabulary of hundreds even thousands of borrowed Turkish words, idioms, phrases, proverbs and adages which the Greek people have been using for donkey’s years both in their every-day conversations and in correspondence without even realising that they are of Turkish origin.

Proverbs are products of spoken languages and orally told folk literature. Below we have listed approximately seventy proverbs which we have compiled from Greek sources. Although proverbs can be found with variations in different countries of the world there is an amazing similitude between the Greek Cypriot and Turkish Cypriot proverbs and in many cases the Greek Cypriot proverbs are just about a literal translation of the Turkish Cypriot proverbs.

Key words: Cyprus, Turkish, Cypriot Greek dialect, proverbs.

Bölüm 1

1. “Νε Αλλαχτάν κορκμάζ σενί”- από τον Θεό να μην φοβάσαι τίποτε (τούρκικο).

Okunuşu: “Ne Allah’tan korkmaz seni”

Burada sunulan ilk örnekteki tüm sözcükler Türkçe olduğu için açıklamaya gerek görmüyoruz.

Örnekteki atasözünün yanında Rumca açıklaması yer almakta ve Türkçe olduğu zaten belirtilmektedir.

2. “Με τταράν με γιαζίν” - ούτε ουσία μα ούτε και τάτιν (γεύση).¹

Okunuşu: Me ttaran, me yazin”

Türkçe anlamı: Ne tadı ne tuzu var. “Lezzetsiz,tatsız tutsuz.”

Bu Rumca atasözündeki son kelime olan “tatin” dilimizdeki “tad” sözcüğünden başka bir şey değildir.

3. “Που τα μαθκια (μάτια) που χωρούσιν (βλέπουν) εν είδαμε χάριν (προκοπή) τζιαί να δούμεν που τα φρύδικια”; - Μην ελπίζεις από τις άγονες πηγές όφελος - (ματαιοπονία).

¹ Kıbrıslı Türklerde “Ne yazı, ne tura.” biçiminde yer alır. Bizde lezzetle alâkası yoktur.

Okunuşu: Bu da mathgâ bu horusin en ithame hayirin¹, ce na thumen bu da frithgia.”

Türkçe anlamı: Gören gözlerden hayır görmedik de kaşlardan mı göreceğiz.²

Türkçedeki biçimi: Gözlerden hayır gelmedi kaşlardan mı gelecek.

4. “Τραβά ο ένας το πετσί τζιαί ο άλλος το τομάρι” - πείσμα.

Okunuşu: Drava o enas do bedsi ce allos do tomari.

Türkçe anlamı: Birisi deriyi öteki işe yaramayan kısmını çekiştirir.

Türkçedeki biçimi: Biri enine, biri boyuna çeker.

Fikir birliği olmadığı hallerde söylenmektedir.

Her iki dilde de aynıdır.

5. “Το κάθε πουλλίν κρέμμεται άπο το τσουνάριν του” - ο κάθε ένας θα κριθεί και θα καταδικαστεί από τις πράξεις του.

Okunuşu: Do kathe bullin gremmede abo do dsunarin du”

Türkçe anlamı: Her kuş kendi kanadından asılır.

Türkçedeki biçimi: Her koyun kendi bacağından asılır.

Türkçedeki atasözünde kuş yerine koyun geçtiği görülür.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Herkes yaptıklarından sorumlu tutulup ona göre yargılanacaktır.

6. Η ομορφκιά εν τρώεται με το κουτάλιν” - δεν σημαίνει ότι επειδή κάποια είναι όμορφη θα έρχονται όλα βολικά στη ζωή της.

Okunuşu: Í omorfġâ en droede me do gudali.

Türkçe anlamı: Güzellik kaşıkla yenmez.

Türkçedeki biçimi: Güzellik kaşıkla yenmez.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Bir hanım güzel olduğu

¹ Hayirin sözcüğü Türkçeden geçmemiş, hayır anlamındadır.

² Rumcada soru ekleri olmadığını burada belirtmekte yarar vardır. Rumcada soru cümleleri sona doğru vurgu getirmek suretiyle oluşturulur.

için hayatında her istediğini kolaylıkla elde edebileceği anlamı çıkmaz.

Türkçedeki benzeri atasözünde güzelliğin her şey olmadığı anlatılmaya çalışılır. Ayrıca Kıbrıs Türkleri arasında şöyle bir atasözü de yaygındır. “Güzel yüze kırk günde doyulur, güzel huya kırk yılda doyulmaz.”

7.”Με το ξύλο το ξερό κάφκεται(καίεται) και το γλωρόν (χλωρόν)” - εάν ο φίλος σου που είναι στην ίδια συντροφιά μαζί σου κάνει κάτι παράνομο και τον συλλάβουν τότε θα πάεις και σύ μαζί του.

Okunuşu: Me do ksilo do ksero gafgede ge do ğloron.

Türkçe anlamı: Kuru odunla birlikte yaş da yanar.

Türkçedeki biçimi: Kurunun yanında yaş da yanar.

Rumcada verilen örnek cümlelerin anlamı şöyledir: Eğer birlikte olduğun arkadaşın kanunsuz bir iş yapar ve tutuklanırsa o zaman seni de beraber götürürler.

8. “Ωσπου να γίνει το κέρφιν του άρκοντα, ο φτωχός εψόφησεν” - το κεφάλαιον υπερισχύει πάντα.

Okunuşu: Osbu na ğini do keffin du arkonda, o ftohos epsosifsen.

Türkçe anlamı: Zenginin keyfi oluncaya kadar fakara gebermiş(ölmüş).

Türkçedeki söylenişi: Zenginin göynü (gönlü) olana kadar fakaranın göbeği düşer.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Kapital her zaman ağır basar.

9. “Ετσι κελέ έτσι ξιουράφιν θέλει” - σύμφωνα με την λογική σου θα ανταμειφθείς κατάλληλα των πράξεων σου.

Okunuşu: Etsi kelle etsi ksuraфин theli.

Türkçe anlamı: Öyle başa öyle tıraş gerekir.

Türkçedeki biçimi: Öyle başa, öyle tıraş.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Davranışların mantığına göre olmalıdır.

10. “Κάμε το καλό τζιαί ρίξ'το στον γιαλό” - μην ζητήσεις φιλιδóρημα για κάτι καλό που έκαμες.

Okunuşu: Game do galo ce riske do isdon yalo.

Türkçe anlamı: İyilik et ve denize at.

Türkçedeki biçimi: İyilik et denize at. Dilimizde bunun devamı da şöyledir: “Balık bilmezse Halik bilir.”

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Yaptığın bir iyilik için karşılık bekleme.

11. “Το ένα σιέρι (χέρι) νίφκει τ' άλλο τζιαί τα δκυό (δύο) το πρόσωπο” - η δύναμη του μέσου.

Okunuşu: Do ena şeri nifgi do allo ce da hgo do broso.

Türkçe anlamı: Bir el diğerini yıkar, ikisi birlikte yüzü yıkar.

Türkçedeki biçimi: El eli yıkar, el de yüzü yıkar.

12. “Παίρνουν μας για νερό τζιαί φέρνουν μας διψασμένους” - όλο ψεύτικες υποσχέσεις χωρίς πραγματικό αντίκρυσμα.

Okunuşu: Bernun mas ya nero ce fernun mas thipsazmenus.

Türkçe anlamı: Bizi suya götürürler ve susamış getirirler.

Türkçedeki biçimi: Bizi suya götürürler ve susuz getirirler.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Hep boş vaatler, gerçek karşılığı olmayan şeyler.

13. “Εγύρισε καπάτζίν τζί' ήβρε την τετζερin - βρέθηκε το κατάλληλο ταίρι για κάποιον ελεύθερο.

Okunuşu: Eğirise gappadzin ce ivren din tendzerin.

Türkçe anlamı: Kapak yuvarlandı ve tencereyi buldu.

Türkçedeki biçimi: Tencere tekerlendi, kapağını buldu./Tencere yuvarlandı, kapağını buldu.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Bir bekâra uygun eş bulunmuştur. Bu Rumca atasözü Türkçeden alınmasına rağmen Türkçenin tersine kapak yuvarlanmakta ve tencereyi bulmaktadır. Bizde yuvarlanan tencere olup kapağını bulmaktadır.

14. “Εφκαλεν η γλώσσα μου μαλιά” - βαρέθηκα να του λέω κάτι και να μην το κάμνει.

Okunuşu: Efgalen i ğlossamu malya.

Türkçe anlamı: Dilim tüğ çıkardı.

Türkçedeki biçimi: Dilimde tüğ bitti veya “Söyle söyle dilimde tüğ bitti.”

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Yap dediğimi yapmamasından ötürü usandım.

15. “Αψιού τζιαί έφκαλεν τον” - του μοιάζει πάρα πολύ - “κόμμαν ράμμαν.

Okunuşu: Apşu ce efgalen don.

Türkçe anlamı: Hapşu dedi ve onu çıkardı.(Doğurdu)

Türkçedeki biçimi:Hapşu dedi, burnundan düştü./Hapşu demiş, burnundan düşmüş.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: İkisi de aynı ipliğin parçası.

16.”Ισιώνει η νουρά του σκόλλου;” - το φυσικό νικά το εκπαιδευτικό.

Okunuşu: İşonni i nura du isgillu.

Türkçe anlamı: Köpeğin kuyruğu düzelir mi.

Türkçedeki biçimi:Domuzun kuyruğu düzelmez/Domuzun kuyruğunu kes, yine domuz.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Kişinin yaratılışında var olan aldığı eğitime üstün gelir.

17. “Με παράν με ππούλιν “(γραμματόσημο) - χωρίς λεφτά δεν πέρνεις τίποτε στη ζωή.

Okunuşu: Me paran, me pulin

Türkçe anlamı: Ne para, ne pul.

Türkçedeki biçimi: Ne para, ne pul. “Züğürt”

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Hayatta para olmadan, hiçbir şey alamazsın.

Rumcada geçen bu atasözünde yer alan açıklama Türkçedekinden oldukça

farklı. Bizde bir şey satın alma bahis konusu değildir. Daha çok parasızlığı ifade etmektedir.

18. "Χώρατο νεγιώνεις κατσόχοιρο μερώνεις" - ορισμένα άτομα δεν αλλάσσουνποτέ.

Okunuşu: Horgado neyonnis, gadsohiro meronis.

Türkçe anlamı: Köylü yetiştirme, kirpi ehlileştmeye benzer.

Türkçedeki biçimi: Köylü köylüdür. Ne yapsan değişmez. Bu arada Rumlarda daha yaygın olan benzeri bir atasözü bulunmaktadır. Şöyledir: Bafidin anayonnis gaççoşiro meronis. Anlamı: Bafli yetiştirme kirpi ehlileştmeye benzer. Baflılara biraz hakaret ihtiva etmesine rağmen Rumlar arasında çok yaygın olduğu bilinmektedir.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Bazı kimseler hiçbir zaman değişmezler.

19. "Βούκκο βάλε τζιαί λόον (λόγο) μεν πείς" - καλύτερα κατάπιε κάτι που σου είπαν και σε πλήγωσαν παρά να ανταποδώσεις με άσχημα λόγια και να πικράνεις κάποιον.

Okunuşu: Vokko vale ce loğon men bis.

Türkçe anlamı:Lokma ye, söz söyleme. Ayrıca Rumcadaki bu atasözünün varyantı da bulunmaktadır. Şöyledir: Meğalon vukko vale ce meğalon loğon men bis. Bunun anlamı tam Türkçedekinin çevirisidir.

Türkçedeki biçimi: Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Birileri sana kötü söz söyleyip seni kırmışlarsa sen yine de kötü sözlerle karşılık verip başkalarını gücendirme.

Türkçedeki bu atasözünün anlamı Rumcadakinden farklı olarak şöyle yorumlanmaktadır. Kişi büyük sözler sarf etmemeli.

20. "Οι τοίχοι έχουσιν αυτιά τζιαί τα βουνά (τα λαόνια) τα μάθκια" - νά-προσέχεις τί λέγεις μέσα σε κλειστούς χώρους διότι μπορεί κάποιος να κρυφακούει ή όταν είσαι στην ύπαιθρο ότι κάνεις θα φανεί από μακρυνά.

Okunuşu: İ dihi ehusin afga ce da vuna da mahgâ

Türkçe anlamı:Duvarların kulağı var, dağların da gözleri var.

Türkçedeki biçimi: Duvarların kulağı var/Yerin kulağı var.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Kapalı yerlerde konuşurken dikkatli olmalısın çünkü birileri gizlice seni dinleyebilir. Veya açık havada olduğun zamanda yaptıkların uzaktan görülebilir.

21. “Του ψεύτη το λυχνί (λυχνάρι) ως το μεσάνυχτο αφταίνει (ανάβει)” -λόγος που δεν αντέχει το λυχνάρι μέχρι το πρωί είναι διότι είναι αναμειγμένο με λάδι και νερό (έκανε ψέμα).

Okunuşu: Du psefdi do lihni(Lihnari) os do mesanihdo afdeni.

Türkçe anlamı: Yalancının lambası gece yarısına kadar yanar.

Türkçedeki biçimi: Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Lâmbanın sabaha kadar yanmamasının nedeni şudur yağ su ile karıştırılmıştır bundan ötürü lâmba erken sönmüştür. (Yalancılık yapmıştır)

22. “Παπάς ο αθκιασάρης θάφκει τζιαι τους ζωντανούς για να πιάσει λίγα ριάλλια (λεφτά)”.

Okunuşu: Babas o athgâsarıs thafgi ce dus zondanus ya na bgası liğa riyayla.(Lefda)

Türkçe anlamı: Avara Papaz para almak için dirileri de gömer.

Türkçedeki söylenişi: Avaracı Papaz sağları da gömer.

23. “Η πέννα του στάζει αίμα” - γράφει με σκληρό και κριτικό τρόπο.

Okunuşu: I benna du stazi ema

Türkçe anlamı: Kaleminden kan damlar

Türkçedeki söylenişi: Kaleminden kan damlar

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Sert eleştiriler yapmaktadır.

24. “Κάτσε ψόφα γάδαρε” - υπομονή μέχρι να καλυτερέψουν τα πράγματα.

Okunuşu: Gatse psöfa ğathare

Türkçe anlamı: Otur da öl eşek.

Türkçedeki biçimi: Ölme eşeğim ölme, arpa, saman çıkacak.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Durumlar iyileşinceye kadar sabret.

25. “Όποιος γυρεύκει να φκάλει το μνήμα του γείτου (γείτονα) πέφτει ο ίδιος μέσα” - όταν πας να κάμεις κακό σε κάποιον, θα σε βρει πρώτα εσένα]

Okunuşu: Obgos yirefği na fgali do mnima du yidu(yidona) befti o ithios mesa.

Türkçe anlamı: Komşusunun mezarını kazmaya çalışan o mezara kendisi düşer.

Türkçedeki biçimi: El için kuyu kazan evvelâ kendi düşer.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Birisine kötülük yapmak isterken o kötülük önce seni bulur.

26. “Ο βούς εψόφησεν η πομισΊαρκά εξηλώθην” - η συμφωνία που έκαμαν δυο χάλασε ή το αντρόγυνο χώρισε.

Okunuşu: O vus epsosfisen i bomişarka eksilothin.

Türkçe anlamı: Öküz geberdi ortaklık bozuldu.

Türkçedeki biçimi: Öküz öldü ortakçılık bozuldu/ayrıldı.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir:

- a) İki kişinin yapmış olduğu anlaşma bozulmuştur.
- b) Karı-koca ayrıldı.

27. “Το κκισμέτιν σου εν καϊρέτιν σου” - όσον πιο γρήγορα έρθει η τύχη σου για να παντρευτείς τόσο το καλύτερο. “Το πεπρωμένον φυγήν εστί αδύνατο”.

Okunuşu: Do kismettin su, en gayrettin su.

Türkçe anlamı: Kismetin gayretindir.

Türkçedeki biçimi: Yörük at yemini kendi artırır.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Evlenmek için, talihin ne kadar erken açılırsa, o kadar iyidir. Burada “kismetin gayretindir” derken Rum atasözü bunu sadece evlilikle ilgili göstermektedir. Halbuki Türkçede “Ne kadar çok çalışırsan o oranda kismetin artar” anlamı vardır.

Rumca atasözündeki kismetin(kismet) ve gayretin(gayret) gibi esas

sözcüklerin Türkçeden geçtiklerini söylemeye gerek yok.

28. “Ο κούφος μεσ' τον κόρφο σου” - ο εχθρός σου, ο κλέφτης, ο μαφίας είναι πολύ κοντά σου, στο περιβάλλον σου ακόμη και στη δουλειά σου.

Okunuşu: O gufos mesdon gorfo su.

Türkçe anlamı: Yılan koynunda.

Türkçedeki biçimi: Koynumda yılan beslerim.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Düşmanın, hırsız, mafya, çok yakınındadır; çevrendedir hatta işindedir.

29. “Κκελλά του Τούρκου χωράφι σιέρισσον” - το κεφάλι του Τούρκου είναι όπως το χωράφι το ακαλλιέργητο.

Okunuşu: Kelle du Durku horafi sierisson.

Türkçe anlamı: Türkün kafası nadas edilmemiş tarlaya benzer.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Türkün kafası nadas edilmemiş tarlayı andırır. Bu Rum atasözünde görülebileceği gibi Türkleri aşağılayan sözcükler mevcuttur. Dilimizde bunun benzeri bir atasözümüz yoktur.

30. “Με (χωρίς) δουλειά με (χωρίς) μιλιά” - χωρίς έσοδα δεν μπορείς να έχεις ούτε έξοδα.

Okunuşu: Me thulya, me milya.

Türkçe anlamı: Ne iş, ne söz.

Türkçedeki biçimi: İş yok, gücü yok.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Gelirin olmazsa gideri de olmaz.

31. “Που τζιαμαί που πετάχτειν η αίγια εν να πεταχτεί τζιαι το ρίφι” - ότι έκαμεν η μάνα θα το επαναλάβει και η κόρη.

Okunuşu: Bu cahame bu bedahdin i eya en na bedahdi ce do rifi.

Türkçe anlamı: Keçinin sıçradığı(atıldığı) yerden oğlak da atılır(sıçrar).

Türkçedeki biçimi: Ananın gittiği yoldan kızı da gider

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Ananın yaptığını kız da yapacaktır.

32. “Τζιαινούρκον είσαι κόσιήνον τζιαι που να σε κρεμμάσω” - όταν αναλάβεις νέα καθήκοντα ή αλλάζει η διεύθυνση σε μια εταιρεία θέλεις αυτόματα να αλλάξουν όλα.

Okunuşu: Cinurhkön ise goşşinön ce bu na se kremmaso.

Türkçe anlamı: Elek, yenisin, seni nereye asayım.

Türkçedeki biçimi: Yenice eleğim seni nerelere asayım.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Yeni bir görev aldığın zaman veya bir firmada adres değişikliği olduğu zaman, her şeyin hemen değişmesini istiyorsun.

Not: Kıbrıs Türk halkı arasında söylenen “Yenice eleğim, seni nerelere asayım” atasözünde Rumlardakinin aksine yeni bir kişinin veya nesnenin daha itibarlı olduğu görüşü egemendir.

33. “Μεσ' τους τυφλούς βασιλεύει τζιαι ο μονόφθαλμος” - όταν έχεις έστω και λίγα προσόντα μπροστά στους άλλους που δεν κατέχουν θα είσαι ο επικρατέστερος.

Okunuşu: Mes dus diflus vasilevi ce o monofthalmos.

Türkçe anlamı: Körlerin arasında tek gözlü kişi hükümlük sürer.

Türkçedeki biçimi: Körlerin içinde tek gözlüler itibarda olur/Körler memleketinde tek gözlü kral olur.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Diğerlerinin yanında senin az da olsa biraz meziyetin varsa onlara egemen olursun.

34.” Απ' όν θέλει να πά' στον μύλον πέντε μέρες κοσσινίζει” - μήν παραπέμπεις τις ευθύνες σου, για να κερδίσεις χρόνο.

Okunuşu: Ab on theli na bayi isdon milo bende meres goşşinizi.

Türkçe anlamı: Değirmene gitmek istemeyen beş gün (un) eler.

Türkçedeki biçimi: Yoğurmaya niyeti olmayan kadın habire un eler.

Rumca atasözünün devamındaki açıklama şöyledir: Zaman kazanmak için sorumluluklarından kaçma.

35. 'Επίαστη σαν τον ποντικό στη τσάκρα'.

Okunuşu: Ebgasdin san do bondigo isdin tsakra.

Türkçe anlamı: Fare gibi tuzağa yakalandı.

Türkçedeki biçimi: Fare gibi kapana yakalandı.

36. "Άλλος εν εβρίσκει νερό να πκει τζι' άλλος πνίεται στον ποταμό".

Okunuşu: Allos en evriski nero na bgi ce allos bniġede isdon bodamo.

Türkçe anlamı: Kiminin içecek suyu yok, kimi derede boğulur.

Türkçedeki biçimi: Kimi köprü bulamaz geçmeye, kimi su bulamaz içmeye.

37. "Άλλοι εν είχασι τζιαι κάμασειν τζι' άλλοι είχασιν τζιαι χάσασιν".

Okunuşu: Allı en ihasi ce gamasin, ce allı ihasin ce hasasin.

Türkçe anlamı: Kimilerinin yoktu edindiler, kimilerinin vardı yitirdiler.

Türkçedeki biçimi: Olmayanlar edindi olanlar kaybetti.

38. 'Όπκιος έσΐει λάδι πολλή, βάλλει τζιαι πάνω στο γάλα το όξινο".

Okunuşu: Obgos eşi lathi bolli valli ce bano isdon gala do oksino.

Türkçe anlamı: Yağı bol olan yoğurdun üstüne de koyar.

Türkçedeki biçimi: Arap balı bol bulunca koyar.

39. "Η δουλειά εν προσευκή".

Okunuşu: İ thulya en brosevhi

Türkçe anlamı: İş ibadettir.

Türkçedeki biçimi: İş ibadetten hayırlıdır.

40. "Αν εύρεις δουλειά κάμε, αν εύρεις φαΐ φάε, αν εύρεις καυκά φύε".

Okunuşu: An evris thulya game, an evris fayı faye, an evris gavga fiye.

Türkçe anlamı: İş buldun yap(çalış), yemek buldun ye, kavga buldun kaç.

Türkçedeki biçimi: Yemek buldun ye, dayak buldun kaç.

41. Έκαλέσαν την καμήλα ή για ξύλο ή για νερό”.

Okunuşu: Egalesan din gamilan i ya ksilo i ya nero.

Türkçe anlamı:Deveyi ya oduna ya suya davet ettiler.

Türkçedeki biçimi: Eşeği çağırmışlar, “ya oduna, ya suya”.³

42. “Ξέρει τζι η μάνα τζιαι κάμνει ψουμιά μα εν έση αλεύρι”.

Okunuşu:Kseri ce i mana ce gamni psumya ma en eşi alevri.

Türkçe anlamı: Anam da ekmek yapmasını bilir lâkin un yok.

Türkçedeki biçimi: Anam da yoğurmasını bilir lâkin un yok elek yok.

43. “Ο κόρονος κορόνου βκάλει μάτι.”.

Okunuşu:O goronos goronu bgalli madi.

Türkçe anlamı: Karga karganın gözünü oyar mı?

Türkçedeki biçimi: Karga karganın gözünü oymaz.

Türkçede bundan başka: Köpek köpeği ısırmasın, ısırmasın da ağrıtmaz biçiminde benzer bir atasözümüz daha vardır.

44. “Η γεναίκα έβαλεν τον σατανά μεσ' την πότσα”.

Okunuşu: İ yenege evalen don sadana mesdin botsa.

Türkçe anlamı: Kadın şeytanı şişeye soktu veya tıkadı.

Türkçedeki biçimi: Kadının fendi,erkeği yendi.

45.”Οπραματευτής ότι πουλεί τελαλίζει”.

Okunuşu:O bramadefdis odi buli dellâlizi.

Türkçe anlamı: Bezirgân sattığını dellâllar.

Türkçedeki biçimi: Herkes omzundakini dellâllar.

³ Türkiye'de şöyledir: “Eşeği düğüne çağırmışlar “ya odun eksik,ya su” demiş.

46. “Ο χορτάτος τον νηστικό εν τον θωρεί”.

Okunuşu: O hortados don misdigon en don thori.

Türkçe anlamı: Tok olan aç görmez.

Türkçedeki biçimi: Tok açın halinden anlamaz.

47. 'Αν δεν θέλει ο Θεός φύλο που το δεντρόν εν ιπέφτει”.

Okunuşu: An then theli o theos filo bu do thendro en ibbefdi.

Türkçe anlamı: Allah istemezse ağaçtan yaprak düşmez.

Türkçedeki biçimi: Allah istemeyince ağaçtan yaprak bile düşmez.

48. “Ο μάντης ρήας τζιαι αν γενεί, πάλι μαντιές μυρίζει”.

Okunuşu: O mandis rias ce an ğini bali mandies mirizi.

Türkçe anlamı: Mandi(Kalaycı) Kral da olsa yine mandi kokar.

Türkçedeki biçimi: Çingene Padişah olmaz.

49. “Ο δακκαμένος της κουφής τζιαι το νερό τζιοιμούντοι, μα ο τόκος εν τζιομάται”.

Okunuşu: O thakkamenos dis gufis ce do nero cimunde, ma o dogos en cimade.

Türkçe anlamı: Yılanın soktuğu kişi ve su uyur, lâkin faiz uyumaz.

Türkçedeki biçimi: Faiz domuz yavrusu gibi çoğalır.

50. “Ένα φέσι δικιο κελλέες εν φορεί”.

Okunuşu: Ena fesi hgo kellees en fori.

Türkçe anlamı: Bir fes iki kelle sığmaz.

Türkçedeki biçimi: Bir fese iki baş sığmaz.

51. Παρά να βκει το όνομα του πλασμάτου, καλύτερα να βκει το μάτι του”.

Okunuşu: Bara nafgi do onoma du blazmadu, galidera nafgi do madidu.

Türkçe anlamı: Kişinin adı çıkacağına gözü çıksın.

Türkçedeki biçimi: Kişinin adı çıkacağına gözü/canı çıksın.

52. “Χαλάλι σου σαν το γάλα που βύζασες που τη μάνα σου”.

Okunuşu: Halâli su san do ğala bu vizases bu din mana su.

Türkçe anlamı: Anañdan emdiğij süt gibi helâl olsun.

Türkçedeki biçimi: Anañdan emdiğij süt gibi helâl olsun.

Bu Rumca atasözünde yer alan “Halâli” sözcüğü Türkçedeki “Helâl” sözcüğünden başka bir şey değildir.

53. “Ότι δώσεις με το σίερι σου, θα τόβρει η ψυσίή σου”.

Okunuşu: Odi thosis me do şeri su tha dovri i psişi su.

Türkçe anlamı: Elinle ne verirsen canın onu bulacaktır.

Türkçedeki biçimi: Ne verirsen eliñle o gider seniñle.

54. “Βουνό με βουνό εν εσμίει τζιαι πάλι σμίουσιν τα: χόματα τους”.

Okunuşu: Vuno me vuno en izmii ce bali ismiğun da homada dus.

Türkçe anlamı: Dağ dağa kavuşmaz, lâkin toprakları yine de birbirine karıştır.

Türkçedeki biçimi: Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.

55. “Έφαμέν ψωμί τζιαι άλας μαζί”.

Okunuşu: Efağamen psomi ce alas mazi.

Türkçe anlamı: Birlikte ekmek ve tuz yedik.

Türkçedeki biçimi: Birlikte tuz, ekmek yedik.

56. “Έν εξηκολά το νίσην που το κρέας”.

Okunuşu: En eksigola do nişin bu do greas.

Türkçe anlamı: Tırnak etten ayrılmaz.

Türkçedeki biçimi: Et tırnaktan ayrılmaz.

57. 'Λείπη ο κάττος τζιαι χορεύκουν τα ποντίκια”.

Okunuşu: Libi o gattos ce horefgun da bondigia.

Türkçe anlamı: Kedinin olmadığı yerde fareler dans eder.

Türkçedeki biçimi: Kedi olmayan yerde sıçanlar (fareler) andrez oynar.

58. Το ξύδι το δυνατό το αντζιό του ραίζει”.

Okunuşu: To ksithi do thinado do andzio du raizi.

Türkçe anlamı: Güçlü sirke küpünü çatlatır.

Türkçedeki biçimi: Keskin sirke küpüne zarar verir.

59. s “Έν τζιαι κατεβάζει πάντα κουζαλούθκια ο ποταμός”.

Okunuşu: En ce gadevazi banda guzalufga o bodamos.

Türkçe anlamı: Dere her zaman kütüçükler getirmez.

Türkçedeki söyleyişi: Dere her zaman kütük getirmez.

60. “Το ψάρι βρωμά που την κελλέ”.

Okunuşu: Do psari vroma bu din kelle.

Türkçe anlamı: Balık baştan kokar.

Türkçedeki biçimi: Balık baştan kokar.

61. “Πες μου την παρέα σου να σου πω ποιος είσαι”.

Okunuşu: Bez mu din barea su na su bo bgos ise.

Türkçe anlamı: Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.

Türkçedeki biçimi: Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.

62. “Αν δεν άψει φωθκιά καπνός εν εβκαίνει”.

Okunuşu: An then apsi fothga gabnos en ifgenni.

Türkçe anlamı: Ateş yanmazsa duman çıkmaz.

Türkçedeki biçimi: Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

63. “Ο κάττος τα νύσια που έσει, έσει τα”.

Okunuşu: O gattos da nişa bu eşi, eşi da.

Türkçe anlamı: Kedinin tırnakları varsa vardır.

Türkçedeki biçimi: Huylu huyundan vazgeçmez.

64. “Η γνώμη εν που κάτω στη ψυσιή”.

Okunuşu: İ ğnomi en bu gado isdin psişi

Türkçe anlamı: Düşünce can altındadır.

Türkçedeki biçimi: Huy can altındadır/Can çıkar da huy çıkmaz.

65. ”Σύλλος που λάσσει εν δακκάνει”.

Okunuşu: Şillos bu lassi en thakkanni.

Türkçe anlamı: Ören köpek ısırmaz.

Türkçedeki biçimi: Havlayan köpek ısırmaz.

66. “Ο αλουπός στον ύπνο του θωρεί πετειναρούθκια”.

Okunuşu: O alûbos isdon ibno du thori bedinaruhgâ

Türkçe anlamı: Tilki uykusunda horozcuklar görür.

Türkçedeki biçimi: Tilki rüyasında tavuk görür.

67. “Να απλώνεις τα πόθκια σου ώσπου φτάνει το πάπλωμα”.

Okunuşu: Na ablonnis da bothgâ su osbu ifdanni do bablôma

Türkçe anlamı: Ayaklarını yorganının yettiği yeri kadar uzat.

Türkçedeki biçimi: Ayağını yorganına göre uzat.

68. “Ο βρεγμένος τον ποταμόν εν τον φοάται”.

Okunuşu: O vrevmenos don bodamon en don foade.

Türkçe anlamı: Islanmışın dereden korkusu yok.

Türkçedeki biçimi: Islanmışın yağmurdan paki yok.

69. “Για χάρι της βασιλιτζιάς ποτίζεται τζι' η γλάστρα”.

Okunuşu: Ya hari dis vasilicas bodizede ce i ğlâstra.

Türkçe anlamı:Feslikânın hatırı için saksı su içer.

Türkçedeki biçimi: Feslikânın hatırı için saksı su içer/ Feslikânın hatırı için eşek boku su içer.

70. “Να πέσει η μούτη του χαμέ εν εσσιύφκει να την επκιάσει”.

Okunuşu:Nabbesi i muti du hame en işşefgi na din ebgiasi.

Türkçe anlamı:Burnu yere düşse eğilip almaz.

Türkçedeki biçimi:Burnu yere düşse eğilip almaz.

KAYNAKLAR

Γιαγκουλλη γ. Κωνσταντινου, Λεξικό κυπριακής φρασεολογίας, Έκδοση Κέντρου Ερευνών The Philips College, Λευκωσία 2005, σσ. 152.